

Til Norge for å jobbe?

Har du reist, eller vurderer du å reise til Norge for å søke jobb? Mange EU-borgere ønsker å reise til et annet land for å søke arbeid, enten fordi en ikke får jobb hjemme eller fordi en har et håp om å finne bedre arbeid et annet sted. Mange ønsker å komme til Norge fordi vi har lav arbeidsledighet og gode sosiale velferdsordninger. Det er imidlertid også store vanskeligheter knyttet til prosessen å etablere seg i Norge, både praktisk, språklig og byråkratisk. Her følger informasjon om noen av de vanligste hindringene arbeidssøkere fra EU-land møter, og hvordan man skal forberede seg på disse.

Det grunnleggende

Som statsborger i et EU-land har du rett til å reise fritt i EU og EØS, som Norge er en del av. Du kan oppholde deg opptil 3 måneder i Norge uten å registrere deg. Hvis du planlegger å bli i Norge lengre må du før disse månedene ha gått registrere deg hos utlendingsmyndighetene, enten som arbeidssøker eller arbeidstaker. Som arbeidssøker før du oppholdstillatelse i tre nye måneder for å forsøke å finne arbeid i Norge. Som arbeidstaker kan du bli i Norge så lenge du fremdeles har arbeid, og i en periode etterpå dersom du skulle miste jobben.

Alle oppholdsgrunnlagene forutsetter at du kan forsørge deg selv gjennom hele oppholdet, altså for opptil 3 måneder uten registrering og opptil 6 måneder som arbeidssøker. For å bli

registrert som arbeidstaker er det normalt å kreve at arbeidskontrakten din garanterer arbeid i minst 10 timer per uke, til en lønn som er på nivå med andre i samme bransje. Dersom dette ikke er tilfelle vil saksbehandler måtte ta en konkret vurdering av om arbeidsforholdet er omfattende nok, eller om andre omstendigheter tilsier at du vil være selvforsørget.

For å registrere seg må en fylle ut registreringsskjema på selfservice.udi.no, booke time og møte opp personlig ved ditt politikontor eller servicesenter for utenlandske arbeidstakere (SUA). Du må ha med gyldig legitimasjon til denne timen. Dersom man har fått arbeid må man oppgi opplysninger om arbeidsforholdet og ha med arbeidskontrakt til timen.

Før du kommer

I vårt arbeid møter vi mange personer som har kommet til Norge med kun en koffert, uten å kjenne noen eller å ha tilegnet seg kunnskap om arbeidsmarkedet, jobbsøkerprosessen, språk og samfunn. Med dette utgangspunktet har man ikke gitt seg selv noen fordeler i den kommende prosessen. Vi anbefaler derfor at man tar flere steg for å forberede seg før en faktisk reiser til Norge:

Start jobbsøkingen før du kommer

I Norge foregår nesten all jobbsøking over nett, i hvert fall frem til intervjuer. Også dette vil for mange være mulig å fullføre over Skype eller lignende. Det er derfor ingen hindring å starte jobbsøkingen før du eventuelt reiser. Mange ledige stillinger finnes på nav.no/stillinger, på m.finn.no/job_og_på ec.europa.eu/eures/public/homepage.

Undersøk arbeidsmarkedet

Selv om arbeidsledigheten i Norge er lav etter europeisk standard, så er det ikke automatisk enkelt å få jobb. Etterspørselen etter arbeidskraft vil variere etter dine kvalifikasjoner og det området du ønsker å flytte til. Undersøk hvordan markedet for din kompetanse er ved å forhøre deg med andre i tilsvarende yrker i Norge, eller kontakt aktuelle bedrifter direkte.

Undersøk leiemarkedet og levekostnader

I tillegg til at det kan være vanskelig å finne jobb er levekostnadene i Norge høye. For eksempel var gjennomsnittlig leie for en 1-roms leilighet kr 6.290 i 2015, og dette vil være høyere i de større byene. Å leie et rom i en delt leilighet er som regel billigere, men ofte forbeholdt studenter og andre i denne aldersgruppen, helst med fast inntekt. Det er veldig få som tilbyr korttidsleie, og ønsker å leie ut til personer som kun skal leie for noen få måneder. I det norske leiemarkedet er det også vanlig med tre måneders depositum.

Andre levekostnader er også høye i Norge. Standard forbruk for en person i Norge bregnes på omlag kr 9.000 per måned utenom bokostnader. Ta derfor høyde for dette når du planlegger reisen din, lag et budsjett og sett klare tidsrammer for hvor lenge du kan oppholde deg i Norge før du kommer i arbeid.

Knytt kontakter

Når en flytter til et nytt sted kan det å ha en eller flere kjente fra før av hjelpe veldig på flytteprosessen, enten det er i form av hjelp og informasjon, tak over hodet, jobb-tips eller som en venn og støtte. Forsøk derfor å knytte kontakter der du ønsker å flytte

og finn informasjon om tjenester og tilbud i området. Kanskje finnes det en facebook-gruppe for personer i Bergen som kommer fra ditt hjemland?

Lær om språk og kultur

Å kunne det norske språket er en universell fordel både i jobbsøkningsprosessen og i det norske samfunnet generelt. De fleste nordmenn snakker engelsk, men mye viktig informasjon er kun tilgjengelig på norsk. Det er også en fordel når en søker arbeid at en behersker språket, og vil gi et fortrinn hos mange arbeidsgivere. Dersom du hverken behersker norsk eller engelsk vil du ha store problemer med å integreres i det norske arbeidsmarkedet.

Hvordan søke jobb i Norge

I Norge som i andre land varierer prosessen for å finne jobb med hvilken type jobb du ser etter. Generelt er Norge likevel et formelt land på dette området, og du må ha en skriftlig CV til de aller fleste jobber. Som regel kreves også en søknad, selv om denne kan være generell og ikke spisset til en spesifikk jobb, en åpen søknad. Søknaden bør likevel tilpasses den jobben du søker på, eventuelt kan du ha flere forskjellige til forskjellige typer jobb.

Man bør også ha skriftlige diplom bekreftelse på utdanning, og attester fra tidligere arbeidsforhold. I tillegg ønsker de fleste arbeidsgivere referanser fra tidligere sjefer før de ansetter noen. Ta derfor med denne dokumentasjonen og forhør deg med tidligere arbeidsgivere om de kan stille som referanse for deg til videre jobber.

Som en tommelfingerregel går kravet til dokumentasjon og formalitet opp jo høyere kvalifikasjoner som kreves for en stilling. Dersom man for eksempel vil jobbe som servitør, selger eller ufaglært renholder kan det være nok med en CV og personlig oppmøte, mens man for å søke stilling som rørlegger eller ingeniør må sende CV, søknad og dokumentasjon i post eller e-post, og gjerne ikke møtes personlig før ved intervju.

Mange jobber er utlyst på nett, gjerne på nav.no/stillinger og på m.finn.no/job. Det er imidlertid ikke alt som ligger her, og hvis du kjenner et selskap du vil jobbe i skader det ikke å ta kontakt uoppfordret.

Norsk arbeidsmarked

Norge har lav arbeidsledighet i forhold til mange andre europeiske land, men det er dessverre ikke slik at det finnes jobb til alle. Det er verdt å merke seg at statistikken over arbeidsledighet *ikke* inkluderer dem som har kommet til Norge for å arbeide, men ikke funnet jobb.

For yrker som ikke har høye krav til kvalifikasjoner og språk, slik som ufaglært renhold og servering, er det ofte veldig mange søkere. Her vil momenter som språkferdigheter, erfaring og personlige egenskaper kunne telle mye for å gi en fordel over andre søkere.

For yrker som krever sertifisering og godkjenning er det viktig å undersøke om dine kvalifikasjoner fra hjemlandet er godkjent i Norge. Det er som regel færre søkere til slike jobber, men desto høyere krav for å få den. Det er viktig å mestre arbeidsspråket, da misforståelser ofte får større konsekvenser hos for eksempel en rørlegger enn i serviceyrker.

Rettigheter som arbeidstaker

Dine rettigheter og plikter som arbeidstaker i Norge er hovedsakelig regulert i Arbeidsmiljøloven (aml) og tariffavtaler. Arbeidsmiljøloven har bestemmelser om blant annet arbeidstid, oppsigelse og kontrakt. Arbeidsmiljøloven regulerer imidlertid **ikke lønn** og i bedrifter som ikke er bundet av **tariffavtaler** finnes det **ingen minstelønn!** Her følger noen viktige punkter fra loven:

Kontrakt

Som arbeidstaker i Norge har du rett på en **skriftlig kontrakt** (aml § 14-5). Denne skal minst inneholde informasjon om **arbeidsgiver** og **arbeidstaker**, **hvor** du skal jobbe, hva arbeidet går ut på, enten ved **stillingstittel eller beskrivelse**, datoen du **begynner** i jobben og **hvor lenge** det er forventet å vare hvis det ikke er en fast ansettelse, om det skal være **prøvetid**, **oppsigelsesfrister**, **lønn** og eventuelt **tillegg**, samt når lønn skal utbetales, rett til **ferie og feriepenger**, daglig og ukentlig **arbeidstid** og **pauser**, om det er avtalt **spesielle ordninger** for arbeidstid og om arbeidsforholdet er regulert av en **tariffavtale**.

Lønn

Lønn er ikke regulert i loven. Vanligvis er lønnen regulert i tariffavtale. I noen bransjer foreligger det **allmenngjorte tariffavtaler** som binder alle firma som utfører arbeid i bransjen. Dette gjelder for de som utfører bygningsarbeid på byggeplasser, elektroarbeid, produksjon-, montasje- og installasjonsarbeid i skips- og verftsindustrien, godstransport, jordbruk, persontransport med buss, renholdere i renholdsfirmas, ansatte i fiskeindustribedrifter. I bedrifter som ikke faller inn under disse, og som ikke er bundet av tariff gjennom de ansattes

fagorganisering gjelder det ingen minstelønn, og lønnen er regulert direkte i den enkeltes kontrakt. **Loven regulerer heller ikke tillegg** utenom for overtid (40% tillegg for arbeid over 9 timer per dag eller 40 timer per uke). Det vil si at tillegg for arbeid om natten, i helger eller på helligdager må være avtalt enten i kontrakten eller i tariffavtale.

Når du fått utbetalt lønn skal du i tillegg få en **lønnsslipp**. Dette er et dokument som sier hvordan lønnen din er beregnet (for eksempel timelønn ganget med antall arbeidstimer eller fast månedslønn), grunnlag for feriepenger og hvilke trekk som er gjort, for eksempel til skatt og pensjon. Dette er din kvittering for arbeidet som er gjort og skatt som er betalt. Du må sjekke at informasjonen i lønnslippen stemmer med det du har jobbet og det du har fått utbetalt.

NB: Hvis du ikke har kontrakt og lønnsslipp står du i fare for å jobbe svart. Du blir da ikke medlem av folketrygden, opparbeider deg ikke rettigheter til dagpenger, foreldrepenger, rettigheter ved sykdom og skade med mer, og kan i verste fall straffes og sendes ut av landet.

Arbeidstid

Du skal ikke ha mer enn **9 timer normal arbeidstid** per dag eller **40 timer** i uken (aml § 10-4). Jobber du mer enn dette er det **overtid**, og du har krav på et **40% tillegg** (aml § 10-6, nr.11). Det finnes unntak fra dette som heter gjennomsnittsberegning, hvor man kan jobbe opptil 10 timer per dag og opptil 48 timer per uke, men slik at gjennomsnittlig arbeidstid ikke blir mer enn 9/40 på 52 uker. I de bedriftene som har tariffavtaler er det egne bestemmelser, oftest til fordel for arbeidstaker.

Arbeidsfri

Du skal i utgangspunktet ha minst **11 sammenhengende timer fri i løpet av 24 timer og 35 sammenhengende timer i løpet av 7 dager** (aml § 10-8). Denne friperioden skal så sant mulig omfatte søndag, og om du må jobbe en søndag skal du ha fri neste. Du har i tillegg rett til pause dersom du jobber i mer enn 5 ½ time (aml § 10-9). Hvis arbeidsdagen varer i 8 timer eller mer har du rett på minst 30min pause. I de bedriftene som har tariffavtaler er det egne bestemmelser, oftest til fordel for arbeidstaker.

Oppsigelse

Dersom du blir oppsagt skal du ha oppsigelsen **skriftlig** (aml § 15-4). Du kan kreve å få vite hvorfor du blir oppsagt, og å få dette også skriftlig. Når du mottar en oppsigelse løper det en **oppsigelsesfrist på minst 1 måned**, og regnes fra første dag i måneden etter du fikk oppsigelsen (aml § 15-3). Oppsigelsestiden kan være lengre hvis dette er avtalt i kontrakten. Dersom du er ansatt på prøvetid er oppsigelsesfristen på minst **14 dager** fra du mottar oppsigelsen. Dersom du er sykemeldt har du et spesielt sterkt stillingsvern i 1 år.

Skade og sykdom

Hvis du har jobbet for en arbeidsgiver i **minst 4 uker** og blir syk har du rett til sykepenger. Dette skal være 100% av din vanlige inntekt, og regnes som regel ut fra inntekten din de siste 4 ukene (folketrygdloven § 8-28). De første 16 dagene du er syk skal sykepengene betales av arbeidsgiver. Etter dette betales sykepengene av staten. For å få sykepenger må du dokumentere at du er syk. Hvis du har hatt en jobb i mer enn 2 måneder kan

du bruke en **egenmelding**. Det vil si at du selv gir beskjed til arbeidsgiver at du har vært syk, og fyller ut skjema om egenmelding når du kommer tilbake på jobb. Du kan som hovedregel bruke **egenmelding i opptil 3 sammenhengende dager, og opptil 4 ganger i løpet av det siste året**. Er du syk utover dette må du ha en **legeerklæring** (folketrygdloven § 8-24). Du kan være sykemeldt i opptil 1 år. Retten til sykepenger avhenger av medlemskap i folketrygden. Mange bedrifter har inngått avtale om inkluderende arbeidsliv, her er det andre bestemmelser.

Hvis du blir syk eller skadet som følge av arbeidet regnes dette som en **yrkesskade**. Da har du i tillegg til sykepenger rett på å få dekket behandling, transport, advokatutgifter, tap i inntekter med mer. Hvis yrkesskaden gir deg varige plager kan du gå over i arbeidsavklaring eller uførepensjon hvis du har vært medlem av folketrygden i minst 1 år før skaden inntraff.

For mer informasjon om rettigheter se www.arbeidstilsynet.no og www.NAV.no.

Fagforeninger og tariffavtaler

Fagforeningene har en lang historie og en sterk posisjon i norsk arbeidsliv. Mange av de rettighetene som norske arbeidstakere i dag tar for gitt, slik som en 8-timers arbeidsdag og helgefri, er kjempet fram gjennom arbeidskamp og kollektive avtaler i løpet av de siste 200 årene.

Arbeidstakere som jobber i bedrifter med tariffavtale har som hovedregel 5 uker ferie og 7,5 timers arbeidsdag. En tariffavtale er en avtale om lønns- og arbeidsvilkår, som for eksempel

minstelønnsbestemmelser, spørsmål om rettigheter når det gjelder pensjon, arbeidstid, overtidsbetaling, velferdspremisjoner og videreutdanning. Tariffavtalene inngås mellom en arbeidsgiverorganisasjon og arbeidstakerorganisasjon.

Norge har en rekke fagforeninger som organiserer forskjellige grupper arbeidstakere, hvor de fleste av disse hører inn under en hovedorganisasjon. Den største organisasjonen for arbeidstakere i Norge er LO (Landsorganisasjonen).

Som medlem i en fagforening deltar du i forhandlinger om kollektive tariffavtaler og andre avtaler med arbeidsgiver eller arbeidsgiveren sin organisasjon. Dette vil sikre at du får jobbe under bedre vilkår enn minstekravene som er fastsatt i lov, og gir som regel bedre vilkår for arbeidstakerne som helhet enn gjennom individuelle avtaler.

I tillegg kan fagforeningen hjelpe deg dersom det skulle oppstå problemer i arbeidsforholdet ditt, for eksempel ved at kontrakten brytes av arbeidsgiver eller at du blir urettmessig oppsagt. Man må imidlertid være medlem *før* et slik problem oppstår for at fagforeningen skal kunne ta saken din.

For å være medlem i en fagforening betaler man en kontingent. Av dette kan du trekke fra opptil kr 3 850 på skatten (for skatteåret 2016).

For mer informasjon om fagforeninger kan du besøke LO.no, YS.no, UNIO.no eller akademikerne.no.

Om du mister jobben

Hvis du har jobbet i Norge, men så mister jobben har du likevel lovlig opphold i landet en tid fremover. Hvor lenge avhenger av hvor lenge du har vært i arbeid før du ble ledig, og hva som var bakgrunnen for at du ble arbeidsledig.

Hvis du har jobbet i Norge i mindre enn 1 år, og ikke har sagt opp selv, kan du bli i Norge og søke ny jobb i 6 måneder, forutsatt at du registrerer deg som arbeidssøker hos NAV.

Har du jobbet i Norge i over 1 år kan du bli i Norge og søke nye jobber så lenge du vil, så lenge du ikke har sagt opp jobben selv. Du må melde deg som arbeidssøker hos NAV.

Mer informasjon finner du på [UDI sin informasjonsside](#) til arbeidsledige fra EU og EØS.

NAV og rett til sosiale tjenester

NAV er det norske kontoret for arbeid og velferd. Det har to deler: NAV Stat og NAV Kommune. NAV Stat behandler saker om dagpenger og opparbeidede rettigheter, barnetrygd og allmenne rettigheter som ikke er behovsprøvd. NAV Kommune behandler saker om økonomisk sosialhjelp, bostøtte og andre behovsprøvede ytelser.

Du har rett til økonomiske ytelser fra NAV stat i den grad de er opptjent. Det vil si at du kan få dagpenger dersom du har tjent mer enn 1,5G (kr 138 864 per 1.5.2016) i Norge det siste året, eller mer enn 3G (kr 277 728) de siste 3 kalenderårene, og du har fått arbeidet ditt redusert med minst 50%. «G» står for «Grunnbeløpet i folketrygden», og er en sum som fastsettes av

© Stiftelsen Robin Hood Huset 2016

Stortinget årlig for bruk i beregning av ytelser og pensjon. Du har også rett på barnetrygd dersom du jobber i Norge, sykepenger etc.

Som EØS-borger har man begrensede rettigheter til ytelser fra sosialtjenesten så lenge du ikke har fast «bopel» i landet, det vil si at du ikke har en sterk tilknytning her enda. Hva som må til for å oppfylle kravet til bopel kan være noe uklart, men om du har lengre botid i landet, jobb og skattemessige forpliktelser og har familien her vil det tale for at du har «bopel» i riket. Dersom du ikke anses å ha «bopel» har du kun rett til opplysning, råd og veiledning, og dersom du befinner deg i en situasjon der du ikke har mulighet til å skaffe mat, klær og tak over hodet kan du få begrenset hjelp frem til du klarer å skaffe hjelp hjemmefra. Det kan for eksempel være et midlertidig tak over hodet og penger til mat for en dag eller to mens du kontakter familie i hjemlandet eller får overført penger fra banken hjemme.

Når du regnes som å ha bopel i Norge har du i utgangspunktet de samme rettighetene til sosiale ytelser som nordmenn. Det vil si at du har rett til sosialhjelp og oppfølging av sosialtjenesten i vanskelige perioder. Slik oppfølging og hjelp er ment å være midlertidig, og har et mål om at mottakerne skal bli selvstendige og selvforsørget etter kort tid.

STIFTELSEN
**ROBIN
HOOD
HUSET**

Magnus Barfots gate 22

Telefon: 55 96 00 14

E-post: post@robinhoodhuset.no

Web: robinhoodhuset.no

Facebook: facebook.com/robinhoodhuset

© Stiftelsen Robin Hood Huset 2016